

تدوین و کاربرد اصطلاحنامه

محسن حاجی زین العابدینی

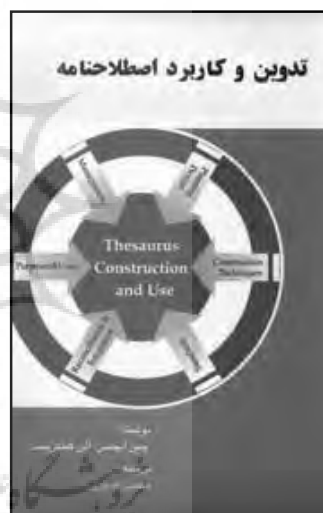
عضو هیأت علمی مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی

شکل گیری و تکامل قواعد و استانداردهای اصطلاحنامه نویسی که با مباحث کتاب مورد نقد مرتبط است، داشته باشیم.

استانداردها و دستورالعمل‌های تهیه اصطلاحنامه راهنمای ایجاد و توسعه اصطلاحنامه‌های یک‌زبانه، یونسکو، ۱۹۷۰؛ استاندارد ملی امریکا برای تهیه اصطلاحنامه، ۱۹۷۴؛ نخستین استاندارد بین‌المللی تهیه اصطلاحنامه (استاندارد ایزو ۲۷۸۸)، سازمان بین‌المللی استاندارد، ویراست اول ۱۹۷۴؛ راهنمای تهیه اصطلاحنامه چندزبانه، یونسکو، ۱۹۷۶ (ویراست ۲، ۱۹۷۹)؛ راهنمای ایجاد و توسعه اصطلاحنامه‌های یک‌زبانه علمی و فنی، یونسکو، ۱۹۸۱؛

استانداردهای سازمان بین‌المللی استاندارد برای اصطلاحنامه‌ها، (استاندارد ایزو ۲۷۸۸)، ویراست دوم ۱۹۸۵؛ استاندارد بین‌المللی اصطلاحنامه‌های چندزبانه، ایزو ۵۹۶۴، سال ۱۹۸۵. (معادل بریتانیایی این استاندارد، بی. اس. ۶۷۲۳ است) (اصطلاحنامه فرهنگی...، ۱۳۷۴، ص. سه - شش).

چنانکه ملاحظه می‌شود، اگرچه تهیه اصطلاحنامه به قرن نوزدهم برمی‌گردد، اما قواعد و استانداردهای تهیه آن عمدتاً از دهه ۱۹۷۰ میلادی پدید آمده است. در این دوره سی ساله تغییرات بسیاری در عرصه اطلاع‌رسانی رخ داده است که بر اصطلاحنامه نیز تاثیر گذاشته است. توسعه فناوری رایانه و شبکه، افزایش حجم اطلاعات، فراگیر شدن رویکرد تمام متنی و... همه بر فرایند اصطلاحنامه و اصطلاحنامه نویسی تاثیرگذار بوده‌اند. این تغییرات تا حدی است که یکی از صاحب‌نظران این حوزه یعنی میلستد (Milstead) در سال ۱۹۹۷ نظرات جدیدی در این زمینه بیان می‌کند. میلستد (ص. ۲۹) معتقد است که «زمان مساعدی برای بازنگری استانداردهای ایزو، ایالات متحده (انسی) (ANSI/NISO) و

- جین ایچسن؛ آلن گیلکریست؛ دیوید بادن. تدوین و کاربرد اصطلاحنامه، ترجمه محسن عزیزی، تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۱۳۸۲، چاپ اول، ۳۲۳ صفحه، وزیری.

اصطلاحنامه به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای ذخیره و بازیابی اطلاعات، همیشه مورد توجه بوده و متخصصان بسیاری در زمینه اصطلاحنامه‌ها و نقش آنها در کتابداری و اطلاع‌رسانی، تحقیق و قلم‌فرسایی کرده‌اند. انسجام و هماهنگی در تهیه اصطلاحنامه‌ها موضوعی است که از سال‌های اولیه کنترل واژگان در قالب اصطلاحنامه‌ها مدنظر بوده و آثار زیادی را به خود اختصاص داده است. در ابتدای ورود به بحث بد نیست نگاهی گذرا به تاریخچه ورود

در ارزش و اهمیت اصطلاحنامه هیچ شبهه‌ای وجود ندارد و نقش آن در دنیای علم و سازماندهی دانش روشن است. اما با توجه به اینکه تهیه، تدوین و ترجمه اصطلاحنامه در کشور ما فعالیت نوپایی است و چنانچه این ابزار بر اساس ضوابط و معیارها تهیه نشود، زیان‌های فراوانی را از لحاظ فرهنگی و اقتصادی به سیستم اطلاع‌رسانی تحمیل می‌کند

و پژوهشی، نبود انجمن‌های تخصصی در بسیاری از حوزه‌ها و ضعف انجمن‌های علمی و تخصصی موجود، نابسامانی‌های نشر، پویا نبودن نظام ملی اطلاع‌رسانی ایران، نبود مدیریتی در سطح ملی برای هماهنگ‌سازی فعالیت‌های اصطلاحنامه‌سازی در ایران، نبود فرهنگ نقد و ضعف نقد اصطلاحنامه‌ها و در نتیجه جایگزین شدن کارنادران به جای کاردانا (رها دوست، ۱۳۸۱).

بنابراین ترجمه‌آثاری از این دست و اولی‌تر تألیف چنین آثاری گامی اساسی در جهت رفع بخشی از مسائل اصطلاحنامه‌ها در کشور به شمار می‌آید. اگر فنون و شیوه‌های ساخت اصطلاحنامه به درستی فراگرفته شود و مسائل خاص آن در کشور مورد بررسی قرار گیرد و افرادی در این زمینه صاحب تجربه عملی شوند، کاستی‌های این ابزار کنترل‌واژگان تخصصی در بسیاری از حوزه‌ها مرتفع خواهد شد.

مدیر گروه پژوهشی اصطلاح‌شناسی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران در پیشگفتار کتاب (ص. ب) چنین به معرفی آن می‌پردازد: «کتاب حاضر از منابع معتبر و کاربردی در تهیه و تدوین اصطلاحنامه‌ها و قابل استفاده برای دست‌اندرکاران اصطلاح‌شناسی و اطلاع‌رسانی با شیوه‌های جدید و کارآمد و کاربرد رایانه در نمایه‌سازی منابع اطلاعاتی است».

کتاب حاضر ترجمه و ویرایش چهارم اثر اصلی به زبان انگلیسی است که در سال ۲۰۰۰ منتشر شده است. ویراست‌های اول و دوم این کتاب در سال‌های ۱۹۷۲ و ۱۹۸۷ و ویرایش سوم آن در سال ۱۹۹۷ منتشر شده است. این کتاب یکی از منابع پرمراجعه در زمینه اصطلاحنامه‌سازی است، به گونه‌ای که ویراست اول آن به زبان پرتغالی و ویراست دوم آن به زبان‌های ژاپنی، فرانسه و اسپانیولی ترجمه شده است. چنانکه مولفان (ایچسن، ص. پ) ذکر می‌کنند، در این دوره ۱۸ ساله از زمان انتشار اولین ویرایش تا انتشار ویرایش

بریتانیا (بی. اس.) (BS) است، چراکه این استانداردها در دهه قبل و پیش از ظهور نظام‌های متنی و موتورهای کاوش قوی تدوین شده‌اند. نسخه‌های بازنگری شده این استانداردها باید قواعدی جهت طراحی اصطلاحنامه‌های مناسب برای واژگان نوین مثلاً اصطلاحنامه کاوش ارائه کنند».

در ارزش و اهمیت اصطلاحنامه هیچ شبهه‌ای وجود ندارد و نقش آن در دنیای علم و سازماندهی دانش روشن است. اما با توجه به اینکه تهیه، تدوین و ترجمه اصطلاحنامه در کشور ما فعالیت نوپایی است و چنانچه این ابزار بر اساس ضوابط و معیارها تهیه نشود، زیان‌های فراوانی را از لحاظ فرهنگی و اقتصادی به سیستم اطلاع‌رسانی تحمیل می‌کند (میزگرد نقد...، ۱۳۸۱، ص ۴۷).

بدون در نظر داشتن اصول بنیادین و عدم توجه به تجربیات گذشته در خصوص اصطلاحنامه‌ها نه تنها مشکلی حل نمی‌شود، چه بسا حرکتی اشتباه ممکن است به خطر رفتن بسیاری از تلاش‌های بعدی در محیط‌های کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نظیر نمایه‌سازی و واژه‌گزینی، رادری داشته باشد. تهیه منابعی چون منبع حاضریکی از مهم‌ترین گام‌ها در جهت تهیه و تدوین معیارین اصطلاحنامه‌ها است.

اصطلاحنامه‌سازی کاری نیست که با مطالعه یک منبع یا چند منبع بتوان به تنهایی و به سرعت به تدوین آن اقدام کرد. تهیه اصطلاحنامه به خصوص در کشور ما از مسائل متفاوتی تأثیر می‌پذیرد. یکی از صاحب‌نظران اصطلاحنامه‌سازی کشور که سال‌ها در این زمینه تجربه عملی دارد، مسائل اصلی این حوزه را در مقاله‌ای بیان کرده است که برای روشن شدن مسأله به عناوین این مشکلات اشاره‌ای می‌شود.

مسائل مهم اصطلاحنامه‌سازی در ایران عبارت است از: غریب بودن مفهوم اصطلاحنامه و اصطلاحنامه‌سازی، نابسامانی ذخیره‌سازی و بازیابی اطلاعات در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی

بیان می‌کند تا بتواند شناخت مناسبی از ماهیت و کاربرد اصطلاحنامه در ذهن خواننده ایجاد کند. قواعد و اصولی که برای اصطلاحنامه‌های تک‌زبانه در این کتاب مورد استفاده قرار گرفته و به آنها ارجاع می‌شود، بر مبنای جدیدترین ویرایش استاندارد ایزو ۲۷۸۸، معادل بریتانیایی آن بی. اس. ۵۷۲۳ و استاندارد آمریکایی انسی ۱۹۹۳ است (ص. ۲۸).

محتوای کتاب

کتاب شامل پیشگفتار (ص. الف - ب)، مقدمه ویراست چهارم (ص. پ - ج) است و مباحث اصلی آن در دوازده بخش تنظیم شده است. بعد از بخش‌های اصلی کتاب، بخشی تحت عنوان نمودارها (ص ۲۶۶ - ۳۰۹) آمده است که محتوای آن، تنها به نمودارها محدود نشده و شامل نمونه‌هایی از اصطلاحنامه‌های گوناگون نیز می‌شود. قسمت انتهایی کتاب نیز به کتابشناسی^۴ (فهرست منابع)

کاربرد اصطلاحنامه سنتی بر روی اینترنت و برخی فراشبکه‌ها از تحولات جدید است. اصطلاحنامه همزمان با دست و پنجه نرم کردن طراحان نرم‌افزارها با انفجار اطلاعات، تحت تاثیر فن‌آوری‌های نوین توسعه پیدا کرده و در کنار رده‌بندی دانش به نیرویی جدید دست یافته است

(ص. ۳۱۰-۳۲۳) اختصاص یافته است.

فصل اول

اولین بخش پس از مقدمه تاحدی تعریفی است و به «ماهیت، اهداف و کاربرد اصطلاحنامه» مربوط می‌شود. در این بخش ابتدا تعریف اصطلاحنامه ارائه شده است. اصطلاحنامه، در این کتاب، مجموعه‌ای از واژگان زبان نمایه‌ای کنترل شده است که به طور منظم سازمان یافته‌اند تا روابط استنباطی بین مفاهیم مشخص شوند. این اصطلاحنامه در نظام‌های بازیابی اطلاعات، که از فهرست‌برگه کتاب تا اینترنت را شامل می‌شود، مورد استفاده قرار می‌گیرد. پس از تعریف اصطلاحنامه، انواع آن یعنی اصطلاحنامه کلاسیک، اصطلاحنامه نمایه‌سازی و اصطلاحنامه کاوش معرفی شده‌اند.

هم‌چنین به رویکردهای جدید استفاده از اصطلاحنامه اشاره

چهارم، شاهد رشد و توسعه پایگاه‌های اطلاعاتی رایانه‌ای در سراسر دنیا بوده‌ایم. بسیاری از پایگاه‌های اطلاعاتی جدید از اصطلاحنامه‌ها استفاده کرده‌اند. اکثر فراهم‌آوردندگان پایگاه‌های اطلاعاتی بزرگ اصطلاحنامه‌هایی را ارائه کرده و اغلب طراحان نرم‌افزارها نیز اصطلاحنامه‌ها را در قابلیت‌های بازیابی خود به کار گرفته‌اند. هم‌چنین طی این دوره مجموعه سازمان ملل بیش از ۲۰ اصطلاحنامه تولید کرده است.

اهمیت اصطلاحنامه‌ها در طراحی و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی و نقش رایانه‌ها در تقابل با اصطلاحنامه‌نویسی، موضوعی است که از سال‌ها پیش آغاز شده و هم‌اکنون بسیار مورد توجه است. تغییر و تحولات پیش‌آمده در زمینه ذخیره و بازیابی اطلاعات در دوره‌ای از دهه ۱۹۹۰ تالیف و روزآمدسازی اثری چون این کتاب را با تردید روبه‌رو ساخته بود. در این دوره بازیابی متن کامل^۱ به معیار تبدیل شده بود. در این دوره واژه واسطه‌رهایی ساخته شده و اعتبار گرفت. بر اساس فرایند واسطه‌رهایی، کاربران نهایی هدف اصلی به شمار می‌آمدند. در این زمان نرم‌افزارهای جدیدی ارائه شده و با اقبال مواجه شدند. فراهم‌آوردندگان نرم‌افزارهای جدید ادعا می‌کردند که فنون جدید آنها به ابزار از مدافاده‌ای چون اصطلاحنامه نیاز ندارند. از همه مهم‌تر اینکه، اینترنت و کاربرد آن با سرعت سرسام‌آوری رشد کرد و موتورهای کاوش متنوعی پدید آمد. حجم بسیار گسترده اطلاعات اینترنت که دارای سازماندهی ضعیفی هستند و تعداد روزافزون اینترنت‌ها (شبکه‌های داخلی)، تحول کاملاً جدیدی را در دریای بازیابی نشان می‌دهد. این تحول به «رده‌بندی تنالگانی^۲» مشهور است که در شکل کامل خود، عناصری را هم از رده‌بندی و هم از اصطلاحنامه‌ها به کار می‌گیرد.

هدف، حیطة محتوایی و شیوه استفاده بهینه از این کتاب از نظر مؤلفان چنین بیان شده است: «هدف از تهیه کتاب کماکان ارائه راهنمایی مفید، موجز و سهل‌الوصول جهت تدوین اصطلاحنامه برای کاربرد در بازیابی اطلاعاتی است. برای اینکه بتوان چنین کتابی را ارائه کرد سه مشکل وجود دارد. اولاً مطالب نظری زیادی می‌بایست حذف شود. به خوانندگانی که تمایل دارند مطالب را عمیق‌تر مطالعه کنند توصیه می‌شود به کتاب‌های ذکر شده در کتابشناسی انتهای این کتاب و خصوصاً ویراست دوم کتاب کنترل واژگان برای بازیابی اطلاعات نوشته لنکستر (Lancaster) (۱۹۸۶) مراجعه کنند. ثانیاً گرایش این کتاب به استفاده از فنون چهره‌ی‌ای^۳ است. ثالثاً آگاهانه تصمیم گرفته‌ایم که اصطلاحنامه را از کاربرد آن در تدوین بسیاری از بسته‌های نرم‌افزاری موجود متمایز کنیم».

چنانکه مؤلفان ذکر کرده‌اند این کتاب یک متن مقدماتی است، لیکن برای گردآوری و تدوین مطلوب یک اصطلاحنامه، راهنمایی کافی را ارائه می‌کند. این کتاب به بیانی ساده، موضوعی پیچیده را

استناد قرار می‌گیرند همین استانداردهای معرفی شده هستند که بر اساس آخرین ویرایش آنها برای اصطلاحنامه‌های تک‌زبانه تهیه شده‌اند.

قسمت اصلی و فنی این دستنامه در بخش‌های چهارم، پنجم و ششم گنجانده شده است.

فصل چهارم

بخش چهارم به کنترل واژگان پرداخته است. کنترل واژگان در اصطلاحنامه به شیوه‌های مختلف صورت می‌گیرد. در ابتدا شکل اصطلاح کنترل می‌شود که ممکن است شکل دستوری، املائی، جمع و مفرد و اختصارات یا شکل مرکب اصطلاح را در برگیرد. شیوه دوم گزینش واژه از بین دو یا چند مترادف موجود برای بیان یک مفهوم است. شیوه سوم تصمیم‌گیری در خصوص پذیرش و نحوه برخورد با انواع خاصی از اصطلاحات نظیر واژه‌های قرضی، واژه‌های عامیانه، اسامی تجاری و اسامی خاص است. در چهارمین شیوه، معنای یک اصطلاح که ممکن است با توصیف‌های گوناگون همراه باشد، به معنایی محدود می‌شود که در جامعه تحت پوشش اصطلاحنامه کاربرد دارد و موثرترین معنا را القا می‌کند. این محدودیت با اضافه نمودن تعاریف، یادداشت‌های دامنه و عبارات توضیح‌گر در خصوص همانام‌ها اعمال می‌شود. این بخش (بخش چهارم) به بررسی تمام این روش‌های کنترل واژگان به استثنای اصطلاحات مرکب که در بخش دیگری خواهد آمد می‌پردازد.

فصل پنجم

بخش پنجم اثر به اخص بودن و اصطلاحات مرکب اختصاص دارد. اخص بودن تأثیری مهم بر عملکرد زبان دارد، چراکه ویژگی دقت تعریف مفاهیم و در نتیجه سهولت جلوگیری از ورود اسناد ناخواسته را معین می‌کند. اخص بودن واژگان زبان بازیابی، به قابلیت اصطلاحات نمایه‌سازی برای بیان کردن عمیق و مفصل موضوع بستگی دارد. نقطه ضعف واژگان بسیار اخص آن است که تعداد اصطلاحات نمایه‌سازی افزایش می‌یابد. هم‌چنین برای تدوین واژگان اخص، باید حوزه‌های موضوعی به دقت توصیف شوند که این امر مستلزم دانش بیشتری در خصوص اصطلاحات، معانی و روابط آنها است و در نتیجه هزینه و تلاش بیشتری را می‌طلبد. در ادامه این بخش، برای کاستن از تلاش‌ها و هزینه‌ها راه‌حل مناسبی ارائه می‌شود. برای کاستن از تلاش‌ها و هزینه‌ها سطح پایین‌تری از اخص بودن را انتخاب کنید. سطح بالای اخص بودن برای بخش‌های مرکزی حوزه موضوعی و سطوح پایین‌تر آن در بخش‌های میانی و حاشیه‌ای.

در قسمت دوم این بخش، در خصوص اصطلاحات مرکب بحث شده است. بر طبق استاندارد بین‌المللی ایزو ۲۷۸۸، این یک قانون

شده است. کاربرد اصطلاحنامه سنتی بر روی اینترنت و برخی فراشبکه‌ها از تحولات جدید است. اصطلاحنامه همزمان با دست و پنجه نرم کردن طراحان نرم‌افزارها با انفجار اطلاعات، تحت تأثیر فن‌آوری‌های نوین توسعه پیدا کرده و در کنار رده‌بندی دانش به نیرویی جدید دست یافته است.

فصل دوم

بخش دوم به «برنامه‌ریزی و طراحی نظام‌های اصطلاحنامه» می‌پردازد. در ابتدای این بخش دو سؤال اساسی مطرح می‌شود که هر طراح نظام اصطلاحنامه‌ای باید از خود بپرسد. این سؤال‌ها در حقیقت تعیین‌کننده مسیر اصلی فعالیت‌های بعدی است. اولین سؤال اینکه آیا اساساً نیازی به اصطلاحنامه وجود دارد یا خیر؟ در صورت مثبت بودن سؤال اول، سؤال دوم این است که اصطلاحنامه باید چگونه باشد تا الزامات نظام و کاربران آن تأمین شود؟ پاسخ به

اخص بودن واژگان زبان بازیابی، به قابلیت اصطلاحات نمایه‌سازی برای بیان کردن عمیق و مفصل موضوع بستگی دارد. نقطه ضعف واژگان بسیار اخص آن است که تعداد اصطلاحات نمایه‌سازی افزایش می‌یابد. هم‌چنین برای تدوین واژگان اخص، باید حوزه‌های موضوعی به دقت توصیف شوند

این سؤال‌ها مستلزم درک کاملی از نظام اطلاع‌رسانی است که اصطلاحنامه قرار است برای آن طراحی شود. بر اساس سؤال‌های مطرح شده، در این بخش تلاش شده است تا شیوه‌های آشنایی و درک نظام اطلاعاتی و ارتباط آن با ایجاد اصطلاحنامه تشریح شود.

فصل سوم

بخش سوم که نسبت به بقیه بخش‌ها بسیار مختصرتر است، استانداردهای اصولی تدوین اصطلاحنامه نظیر استاندارد ایالات متحده و هم‌چنین استانداردهای بین‌المللی و بریتانیایی را ارائه می‌کند که این اصول در فصول بعدی به طور نسبتاً کاملی مراعات می‌گردند. استانداردهای مهمی که در این بخش معرفی شده‌اند عبارت‌اند از: استاندارد ایزو ۲۷۸۸، معادل بریتانیایی آن بی. اس. ۵۷۲۳ و استاندارد آمریکایی انسی ۱۹۹۳. لازم به ذکر است که منظور از تمامی قواعد و استانداردهایی که در بخش‌های بعدی کتاب مورد

کلی است که اصطلاحات در یک اصطلاحنامه باید تا حد امکان مفاهیم ساده یا واحدی را نشان دهند و اصطلاحات مرکب باید به اجزای ساده تقسیم شوند، مگر زمانی که احتمال داده می‌شود این کاربرد در کاربران تأثیر خواهد گذاشت. عملاً پیروی از این قانون بسیار دشوار است، چراکه در حوزه‌های تخصصی مفاهیم واحد بسیار متفاوت و برحسب نیازهای خاص آن حوزه تعریف می‌شوند.

فصل ششم

بخش بعدی کتاب یعنی بخش ششم به ساختار و رابطه‌ها (در اصطلاحنامه) اشاره دارد. این بخش به ساختار و رابطه‌های بین اصطلاحی اصطلاحنامه و فنون رده‌بندی مورد نیاز برای تعیین این رابطه‌ها می‌پردازد. یک ویژگی ذاتی اصطلاحنامه قابلیت آن در تشخیص و نمایش رابطه‌های ساختاری بین اصطلاحاتی است که دارد. در یک اصطلاحنامه دو نوع رابطه کلی وجود دارد: نوع اول در سطح خرد و به اتصال‌های معنایی بین اصطلاحات منفرد مربوط می‌شود. نوع دوم در سطح کلان است و به نحوه رابطه اصطلاحات و رابطه‌های بین آنها یا ساختار کلی حوزه موضوعی مربوط می‌شود. پی‌بردن به نوع اول رابطه یعنی رابطه اصطلاحی در سطح خرد، بدون اینکه در ابتدا به تثبیت ساختار در سطح کلان پرداخته شود، دشوار است. به طبع، طراحی نمایشی که ساختار اساسی اصطلاحنامه را نشان دهد، حائز اهمیت است. برای تعیین ساختار حوزه موضوعی و رابطه‌های بین اصطلاحی، از فنون رده‌بندی استفاده می‌شود. این فنون شامل رده‌بندی در مفهوم عام و خاص آن می‌شود. کلی‌ترین مفهوم آن (رده‌بندی) یعنی «تنظیم در رده‌هایی مطابق با شیوه‌ای خاص» مدنظر است. منظور از معنای خاص رده‌بندی، نظیر رده‌بندی نظام‌مند است: یعنی فعالیتی فکری که در آن یک سری رده‌ها در کنار هم آورده شده و با نظام رمزگذاری یا نشانه‌گذاری سازماندهی می‌شوند.

فصل هفتم

در بخش هفتم به ابزارهای کمکی بازیابی پرداخته شده است. ابزارهای کمکی بازیابی، ابزارهای متنوعی هستند که عموماً مستقل از واژگان اصطلاحنامه وجود دارند. در حقیقت تصمیم‌گیری در این باره که آیا این ابزارها بخشی از اصطلاحنامه را تشکیل می‌دهند یا خیر دشوار است، و نظرها در این خصوص متفاوت. برخی از عناوین مورد بحث در این بخش به این شرح است: پس‌همارایی و پیش‌همارایی، ابزارهای کاوش پس‌همارایی، اتصال‌ها، نقش‌ها، نحوه رفتار و دیگر کدهای ابعاد و توزین.

فصل هشتم

بخش هشتم اثر به نمایش‌های اصطلاحنامه اختصاص دارد.

شیوه‌های نمایش اصطلاحنامه‌ها بر روی کاغذ و صفحه رایانه متنوع و متفاوت است. در این بخش چهار نوع شیوه نمایش معرفی شده است:

الف - نمایش‌های الفبایی که یادداشت‌های دامنه، روابط برابری، سلسله‌مراتبی و هم‌پنداری برای هر اصطلاح را نشان می‌دهد؛

ب - نمایش‌های سلسله‌مراتبی که از نمایش‌های الفبایی ایجاد می‌شوند؛

ج - نمایش‌های نظام‌مند و سلسله‌مراتبی که ساختار کلی اصطلاحنامه و تمام سطوح سلسله‌مراتب را نشان می‌دهند؛
د- انواع گوناگون نمایش‌های گرافیکی.

بحث درباره نمایش‌های اصطلاحنامه‌های چند زبانه نیز در بخشی مجزا (قسمت ۶) در پایان همین فصل ارائه شده است.

یکی از مسائل جالب توجه در این بخش، مقایسه بین نمایش رایانه‌ای و چاپی اصطلاحنامه‌ها است که بخش‌هایی از این مقایسه چنین است: استاندارد «انسی» تنها استاندارد است که رهنمودهایی در خصوص هر دو نوع نمایش چاپی و رایانه‌ای ارائه می‌کند. بر اساس این استاندارد، تورق در نمایش رایانه‌ای و به یادداشتن متن برای کاوشگر دشوارتر است. علاوه بر اینکه مرور نمایش رایانه‌ای از نمایش چاپ خسته‌کننده‌تر است، اندازه صفحه‌ای که اطلاعات را ارائه می‌کند در صفحه نمایش رایانه، درک اطلاعاتی را که در صفحه چاپی قابل درک است، دشوار می‌کند.

یکی از مزایای نمایش رایانه‌ای آن است که این نمایش تمام جزئیات پیشینه یک اصطلاح منفرد را ارائه می‌کند. هم‌چنین دسترسی فرامتنی تنها از طریق نمایش رایانه‌ای امکان‌پذیر است، در صورتی که این کار در اصطلاحنامه‌های چاپی، فرایندی بغرنج و کند است.

فصل نهم

بخش نهم دربارهٔ مسأله اصطلاحنامه‌های چند زبانه توضیح می‌دهد. آنچه در این بخش ذکر شده این است که تهیه اصطلاحنامه‌های چندزبانه، مسأله‌ای بسیار پیچیده یا ورای اصطلاح‌نامه‌های تک‌زبانه نیست. بلکه تمامی مسائل مربوط به تهیه اصطلاحنامه‌های تک‌زبانه در این مورد نیز صدق می‌کند، تنها برخی مسائل جزئی وجود دارد که باید مدنظر قرار گیرند. استاندارد مرتبط با بحث چندزبانه‌ها، استاندارد ایزو ۵۹۶۴ است. چنانکه ذکر شده است، در صورت در دسترس بودن زبان شناس‌های توانا، مشکل خاصی در خصوص تهیه اصطلاحنامه‌های چندزبانه وجود ندارد. شاید دشوارترین جنبه تهیه این اصطلاحنامه‌ها، مسأله سازماندهی انسانی باشد که اغلب مشارکت و کار کمیته‌های بین‌المللی را می‌طلبد.

۳-۲-۳.....

متن درهم آمیخته و استفاده از هر دو را مختل کرده است. به هر حال، ضمن تشکر از زحمات مترجم محترم که رنج فراوانی را در ترجمه این اثر متحمل شده‌اند و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران که به تهیه منابع بنیادین اصطلاحنامه‌ها همت گماشته‌اند، امید است کاستی‌های موجود در ویرایش‌ها و آثار بعدی مورد توجه و اصلاح قرار گیرند.

پانوشته‌ها:

1. Full text
2. Corporate Taxonomy
3. Facet
4. Bibliography
5. ANSI/NISO Z39.19: 1993
6. ISO 8964:1985
7. International Society for Knowledge Organization (ISKO)
8. Research Seminar on Compatibility and Integration
9. Metathesaurus

منابع:

اصطلاحنامه فرهنگی فارسی "اصفا" (۱۳۷۴). تدوین شورای علمی اصطلاحنامه، زیر نظر فریبرز خسروی. تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی.

رهادوست، فاطمه. (۱۳۸۱). انگشتی بر انگشت شکسته: اشاراتی به مسائل اصطلاحنامه‌سازی در ایران، در حاشیه نشست نقد و بررسی اصطلاحنامه فرهنگی فارسی (اصفا) کتاب ماه کلیات. سال ششم، شماره دوم (۶۲)، بهمن ماه. ص. ۶۲-۶۳.

میزگرد نقد و بررسی اصطلاحنامه فرهنگی فارسی (اصفا). (۱۳۸۱). کتاب ماه: کلیات. سال ششم، شماره دوم (۶۲)، بهمن ماه. ص. ۴۴-۶۱.

- Lancaster, F. W. (1986). *Vocabulary control for information retrieval*. 2nd ed. Arlington, Virginia: Information resources Press.

- Milstead, Jessica L. (1997). "Thesaurus in a full-text world". In: Cochrane, Pauline Atherton and Eric H. Jones (eds). *Visualizing subject access for 21st century information resources. Proceedings of the 1997 Clinic on Library Applications of Data Processing, 2-4 March 1997*. Urbana-Champaign, Illinois: Illinois University at Urbana-Champaign, Graduate School of Library and Information Science, 1998, pp. 28-38.

عدم تطابق شماره‌گذاری‌های عناوین قسمت‌های (تیتراها) کتاب با متن اصلی. شماره‌گذاری فصل‌ها و قسمت‌های کتاب در متن ترجمه با متن اصلی متفاوت است، اما ارجاعات به شماره‌های قسمت‌های مختلف که در درون متن صورت گرفته بر اساس متن اصلی ترجمه شده و به معادل‌های در نظر گرفته شده در متن ترجمه‌ای توجه نشده است. با توجه به اینکه ارجاع به بخش‌های متفاوت در درون این کتاب بسیار است، و شماره‌گذاری‌های متن ترجمه با متن اصلی متفاوت است، این مسأله باعث بروز مشکلات فراوانی در خصوص برقراری ارتباط در بین بخش‌های مختلف کتاب می‌شود.

مانند: پاراگراف انتهایی صفحه ۱۶۴ که چنین آمده است: بحث درباره نمایش‌های اصطلاحنامه‌های چندزبانه در بخشی مجزا (بخش ح ۶)، در پایان این فصل (منظور بخش هشتم است) ارائه می‌شود. که با مراجعه به انتهای فصل مذکور چنین عنوانی مشاهده می‌شود: ۶. نمایش در اصطلاحنامه‌های چندزبانه. یا نمونه‌های دیگری نظیر صفحه ۱۶۵، پاراگراف دوم، سطر دوم چنین ارجاعی آمده است: (بخش ذ ۴-۲-۳ را ببینید) یا در سطر انتهایی همان پاراگراف چنین آمده است: (بخش ح ۲-۳ را ببینید). که چنین شماره‌ها و بخش‌هایی در کتاب موجود نیست و هیچ‌گونه راهنمایی در خصوص آنها نیز وجود ندارد.

کیفیت نامطلوب چاپ. کیفیت نامطلوب چاپ به خصوص در قسمت نمونه‌ها به ارزش اثر لطمه وارد کرده است. برای مثال نمونه ۲۹ در صفحه ۲۹۵ کاملاً ناخوانا است.

قلم بسیار ریز به کار رفته در قسمت فهرست منابع (Bibliography) اثر. علی‌رغم اینکه منابع بسیار زیاد و در عین حال باارزشی در این قسمت مورد استفاده و معرفی قرار گرفته است، اما به دلیل کوچک بودن قلم به کار گرفته شده بهره‌گیری از این منابع دشوار است.

فقدان واژه‌نامه. در این اثر واژه‌های تخصصی فراوانی به کار رفته و بسیاری از آنها برای اولین بار معادل فارسی یافته‌اند، ارائه یک واژه‌نامه انگلیسی به فارسی و برعکس باعث بهره‌گیری بهتر و دقیق‌تر از کتاب می‌شد.

فقدان نمایه. نداشتن نمایه (موضوعی، نام‌ها)، بازیابی مطالب کتاب را دشوار ساخته است. چیزی که اهمیت نمایه را در این کتاب بیشتر می‌کند، این است که فهرست مندرجات اثر نیز بسیار کلی است و به هیچ وجه نمایانگر مباحث جزئی تر ارائه شده در بخش‌های کتاب نیست. به همین دلیل برای تورق و بازیابی مطالبی خاص در کتاب، زمان زیادی باید صرف شود.

اشتباه‌های حروف چینی. اشتباه‌های حروف چینی در برخی از موارد به متن لطمه زده مانند صفحه ۲۵۱ که مطالب نمودار با مطالب